

De koningssteden van Marokkko

Eeuwenoude historie, indrukwekkende landschappen en een plek die zo een hoofdrol in een Indiana Jones-film had kunnen spelen. Een rondreis langs de vier Marokkaanse koningssteden.

De thermometer wijst 35 graden aan, maar omdat het niet vochtig is, voelt het heerlijk aan. Behalve de warmte weet ik niet goed wat te verwachten van Marokko, maar de komende dagen zal dat vorm krijgen. In ieder geval doet de luchthaven van Marrakech erg westers aan. Er zijn geldautomaten van diverse banken, maar helaas lukt pinnen bij geen van alle. En het op papier beloofde navigatiesysteem voor de auto blijkt überhaupt niet te huur te zijn. Niet getreurd, met een lege portemonnee storten we ons in het Marokkaanse verkeer en vinden gelukkig bijna direct ons nabijgelegen hotel. Het is mijn eerste keer in een Arabisch land, dus ik heb geen idee hoe er met alcohol wordt omgegaan. Simpel, dat wordt gewoon in de meeste betere

restaurants geschonken, en niet alleen toeristen drinken hier graag, ook veel locals lusten wel een drankje. Dus na een Casablanca-biertje – meteen al een beetje Bogart-Bergman-romantiek – kiezen we een Marokkaanse wijn voor bij het uitstekende eten in het restaurant van hotel Le Méridien N’Fis. De Andalusische tuin van het hotel is fraai verlicht ’s avonds, maar de volgende ochtend blijkt pas hoe groot alle tuinen rondom zijn. Maar wij moeten op pad, eerst naar Casablanca en daarna meteen door naar Rabat.

Oud-Zuid van Casablanca

De snelweg naar Casablanca kan niet beter zijn. We zoeven over het asfalt door het fraaie, wat onherbergzame landschap, maar worden net voor het tolstation aangehouden door de politie. Te hard gereden: driehonderd dirham (zo’n dertig euro). Als we daarna door een buitenwijk van de stad rijden, lijkt het wel of we in het Oud-Zuid van

Casablanca zijn beland: alleen maar spiksplinternieuwe, grote auto’s. Straatnaamborden zijn schaars in Marokko, dus het kost wat moeite om de *port de pêche* te vinden, de vissershaven, waar we een afspraak hebben met de Nederlandse Gonnie, die al heel lang in Marokko woont. Eigenlijk bij toeval passeren we de Hassan II-moskee, na die van Mekka de grootste moskee op aarde. Het is ook een van de slechts twee moskeeën in Marokko die door niet-moslims betreden mag worden. Uiteindelijk arriveren we dan toch bij de haven en ontmoeten Gonnie, die ons tijdens een uitstekende lunch van de nodige informatie over het land voorziet. ‘Mocht de politie je nog een keer aanhouden, dan moet je die boete niet betalen, maar vijftig dirham aanbieden’, luidt een van de adviezen. Over de grootste toeristische trekpleister van het land, Marrakech, weet ze te vertellen dat de stad maar liefst 25.000 hoeren zou tellen en dat het een hotspot is voor gay >

Vlakte in de Midden-Atlas. Rechterpagina: impressies uit Casablanca (midden boven), Marrakech en Rabat (midden onder). Traditioneel en modern gaan in de steden heel goed samen.

Fontein uit de 12de eeuw op het grootste plein van de medina van Fès. Rechterpagina: de interieurwinkel van Mustapha Blaoui; het centrale plein in Meknès; stoffenzaak in de medina van Fès.

toerisme. En dat terwijl homoseksualiteit bij wet is verboden in Marokko. En Fès is de stad waar iedereen met macht en/of geld in het land zijn roots heeft liggen, aldus Gonnie.

Atlantische golven

Gewapend met deze kennis gaan we op weg naar Rabat, de hoofdstad van het land. We kiezen ervoor nu geen tolvwegen te nemen, maar de kustweg. In de ondergaande zon slaan de hoge golven van de Atlantische Oceaan stuk op de kust. Een kust die hier toeristisch niet of nauwelijks ontwikkeld is en de lokale bevolking lijkt geen behoefte te hebben van het strand te genieten, want je ziet nauwelijks mensen. Wat het voor ons alleen maar mooier maakt natuurlijk. Het verkeer in Marokko vergt veel van je oplettendheid, zeker als de duisternis valt. Fietsers en brommers hebben zelden licht, inhalen kan aan alle kanten, mensen met ezels steken gewoon over als het hen uitkomt en het is niet ongebruikelijk iemand bijvoorbeeld te paard op een rotonde tegen het verkeer in te zien rijden.

Het is pikkedonker als we Rabat binnenrijden. Alweer bij toeval ontdekken we bijna direct ons hotel. Kort daarna bevinden we ons voor een wandeling in de medina, de oude ommuurde stad. We slingeren tussen kleine winkeltjes en spelende kinderen door in oude stegen, die hier en daar wel erg vies zijn. Zeker na de rijkdom die we in Casablanca hebben gezien is de armoede hier erg tastbaar. De koopwaar die sommigen aanbieden kan onmogelijk voor een enigszins acceptabel inkomen zorgen. Via een ingang in de stadswal komen we in een klein sympathiek restaurant. De gerechten zijn typisch Marokkaans en eenvoudig maar lekker. Het zijn voornamelijk Marokkanen die hier eten en de prijzen zijn dan ook erg aantrekkelijk. Maar een wijntje bij het eten zit er hier dan weer niet in.

De volgende ochtend staat de Oudaïa-kasba op het programma, het oudste ommuurde gedeelte van Rabat op een rotspunt in zee, met delen uit de 12de

eeuw. Helaas wordt de Andalusische tuin net helemaal bewerkt, maar de straatjes met wit- en blauwgekalkte huisjes zijn mooi en leuk om even doorheen te lopen. Vanaf een kleine vlakte zien we een paar jongens die aan het surfen zijn op de Atlantische golven. Een absolute must is een kopje koffie of muntthee met zoetigheden in Café Maure, dat een prachtig uitzicht biedt op de stad en de zee. Er staat een kruiwagen vol met munt op de binnenplaats, dus er zal nog een hoop bezoek verwacht worden op deze zonnige dag. We verlaten de kasba en gaan de zoek aan de overkant in, met leuke winkeltjes aan de Rue des Consuls. Aan de koopwaar te zien zijn het voornamelijk toeristen die hier inkopen doen.

Slangenbezweerders

De derde koningsstad die we aan zullen doen is Meknès. Het wordt een reis met horten en stoten, want richtingaanwijzers zijn schaars en alle goedbedoelde adviezen ten spijt duurt het wel even voordat we de stad gevonden hebben. Want het moet gezegd, de Marokkanen zijn buitengewoon vriendelijk en behulpzaam en de meesten spreken minimaal wel een beetje Frans. Zo komt het voor dat iemand zomaar ineens vraagt waar we vandaan komen. Wantrouwend wacht ik na het antwoord 'Nederland' op de volgende vraag, die wel zal luiden of we wat willen kopen. Maar nee, verscheidene keren luidt het hartelijke antwoord: 'Ah, welkom in Marokko.' Soms nog voorafgegaan door een opgestoken duim vergezeld van een enthousiast 'Afellay!' Ook hier houden ze van voetbal.

Het is al later in de middag als we in Meknès arriveren. De medina ziet eruit als een vesting, want ze wordt omringd door een strenge stadsmuur van maar liefst 45 kilometer lang. Centraal punt is de Place El-Hedim, die de medina met de kasba verbindt. Talloze terrassen sieren het plein, dat bevolkt wordt door slangenbezweerders, handelaartjes en een man met een paard, waarop je je >

kunt laten fotograferen. Het is een verzamelpunt voor bewoners van de stad, in alle soorten en maten. Van jonge stelletjes tot bejaarden paraderen over het plein. De ingang van het Dar Jamaï Museum dat aan het plein ligt, is weliswaar onooglijk, maar een bezoek aan dit museum voor kunstnijverheid is zeer de moeite waard. Op de valreep mogen wij nog even naar binnen van de portier en lopen als enige bezoekers rond. Helaas moeten we daarna de stad alweer achter ons laten, op weg naar de spirituele en religieuze hoofdstad van Marokko, Fès.

Via een poort in de stadswal komen we bij Palais Jamaï, ons onderdak voor de komende nachten. We worden begroet door de Nederlandse Jolanda, sinds twee jaar de general manager van dit prachtige hotel. We kiezen die avond voor het Marokkaanse restaurant van Palais Jamaï, waar we op het terras heerlijk eten terwijl een bandje en een buikdanseres de avond opluisteren. Jolanda vertelt over haar ervaringen als manager hier, over Marokkaanse zeden en gewoonten, hun ongekende gastvrijheid, maar verliest tussendoor haar gasten en personeel geen moment uit het oog. De plek, met zijn prachtige verlichting en een zachtjes klaterende fontein, is werkelijk sprookjesachtig. Koning Mohammed VI sliep hier dan ook regelmatig toen hij nog prins was.

Stad van de ambachten

De volgende ochtend wacht onze gids Rachid ons op in de hal voor een bezoek aan de medina. Een gids is hier geen overbodige luxe, want met de wirwar van 9000 straatjes raak je gemakkelijk de weg kwijt en zie er dan maar weer eens uit te komen. In vloeiend Engels geeft Rachid ons eerst wat cijfers over de 'stad van de ambachten'. In de medina wonen 300.000 van de twee miljoen inwoners van Fès, 75 procent beoefent een ambacht, er zijn 260 moskeeën en de medina stamt uit 808. We komen vuilnisophaalezeltjes tegen in de smalle straatjes, bakkerijen waar mensen hun eigen deeg laten bakken, een fantas-

tische tapijtenwinkel die eigendom is van een collectief van 1350 tapijtenweefsters, stoffenweverijen en nog veel meer prachtigs, maar veruit het indrukwekkendst zijn de leerlooierijen. Je waant je in de medina soms vele eeuwen terug, maar het aanzicht van de leerlooierijen is welhaast een oud-testamenteisch tafereel of een scène uit een Indiana Jones-film. In grote bakken met een mengsel van duivenpoep, dierlijke urine en water worden de huiden gelooid. Vervolgens worden ze gewassen en in weer andere bakken geverfd. En uiteindelijk worden er natuurlijk tal van producten van gemaakt die in de wijk worden verkocht.

Het ruige leerlooiproces staat in schril contrast met de verfijnde bouwwerken van de medina. Zoals de *madrasa* El-Attarine, een koranhogeschool uit 1325 met prachtige versieringen, of de Karaouïne-moskee uit 859. In tegenstelling tot de meeste religieuze gebouwen zijn de *madrasa's* gelukkig wel toegankelijk voor niet-moslims.

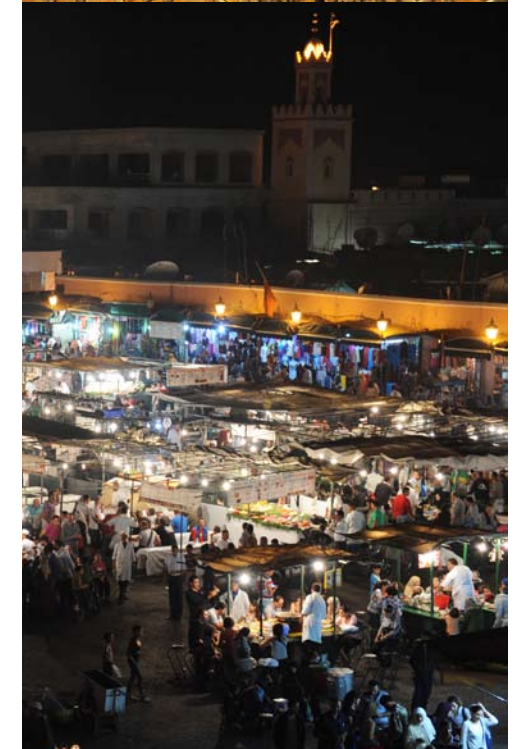
Openluchtsppektakel

Van Fès naar Marrakech is het zo'n vijfhonderd kilometer, die we over de provinciale weg zullen afleggen. Echt opschieten kun je niet op deze weg, maar het spectrum aan fascinerende landschappen, stadjes en dorpen is meer dan de moeite waard.

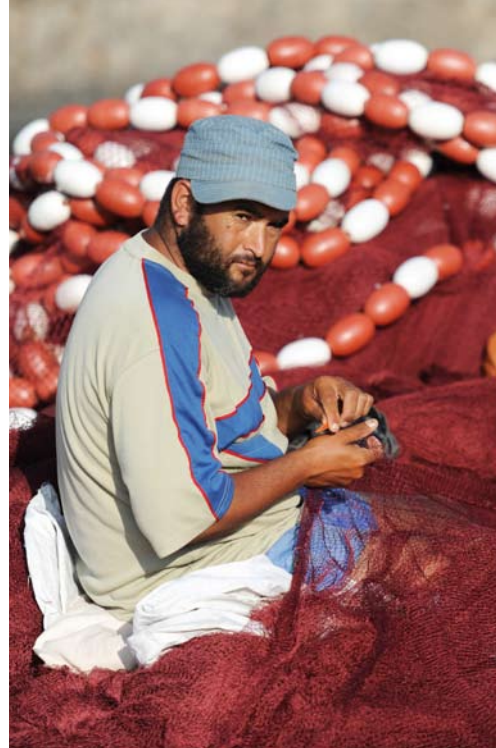
Redelijk uitgeput bereiken we Marrakech. Twee etappes voor deze rit was een beter idee geweest eigenlijk. Desondanks begeven we ons naar het Jemâa el-Fna-plein. Overdag is hier een markt, maar 's avonds ontstaat er een waar openluchtsppektakel. Het halve plein is gevuld met eettentjes, waar zowel toeristen als Marokkanen zich op lange banken tegoed doen aan onder meer vers geroosterd vlees. Het is een drukte van belang en er hangt een gezellige sfeer. Dit stond nog op ons lijstje van must sees. Met een gerust hart kan nu dus de terugtocht worden aanvaard, zij het met spijt dat we niet nog wat meer tijd hebben voor Marrakech. Een goede reden om nog eens terug te komen. • >

Deze pagina: trendy restaurant Terrasse des épices in Marrakech; moskee van Sidi Ahmed Tijani in Fès. Rechterpagina: koperen deur van het koninklijk paleis in Fès; Place Jemâa el-Fna in Marrakech; tapijtzak Palais Quaraouiyine in Fès.

Tips & adressen

Hoe kom ik er?

- **Transavia** vliegt vijfmaal per week rechtstreeks van Amsterdam naar Marrakech v.v. www.transavia.com

Slapen

- **Le Méridien N'Fis**
Uitstekend hotel met grote tuinen. Marrakech, www.lemeridiennfis.com.
- **Palais Donab**
Mooie riad in het centrum van Marrakech. Marrakech, www.palaisdonab.com.
- **Golden Tulip Farah**
Handig gelegen, prima hotel met op het dak een zwembad en een bar. Rabat, www.goldentulipfarahrabat.com.
- **Sofitel Palais Jamaï**
Uitstekende luxe op een briljante locatie met dito uitzicht vanuit de kamers. Met maar liefst 31 fonteinen, binnen en in de tuinen. Fès, www.sofitel.com.
- **Le Tazarkount**
Halverwege tussen Fès en Marrakech. Afourer, www.tazarkount.com.

Eten

- **Ostrea**
Uitstekend visrestaurant in de haven. Port de Pêche, Casablanca, tel. +212 522 441390.
- **El Bahia**
Eenvoudige, traditionele Marokkaanse keuken in de medina van Rabat. 4, avenue Hassan II, Rabat.
- **Palais Faraj**
Uitstekende moderne Marokkaanse keuken in een nieuw boetiehotel. Dineren op het dakterras met uitzicht over de medina. 16-18 Quartier Ziat, Derb Bensouda, Fès, www.palaisfaraj.com.
- **Terrasse des épices**
Trendy zaak om te eten en te loungen. Zien en gezien worden. 15, souk Cherifia, Sidi Abdelaziz, Marrakech, www.terrassedeseepices.com.
- **Le Jardin**
Een stylish restaurant in een fraaie binnentuin waar 's avonds films worden geprojecteerd. Moderne mediterrane cuisine. 32, souk el Jeld Sidi Abdelaziz, Marrakech, www.lejardin.ma.

teerd. Moderne mediterrane cuisine. 32, souk el Jeld Sidi Abdelaziz, Marrakech, www.lejardin.ma.

Winkelen

- **Tisserand de Fès**
Handgeweven zijden sjaals, stoffen en traditionele Marokkaanse kleding. 16-18 Derb Touil Blida, Fès.
- **Palais Quaraouiyine**
Enorme collectie prachtige tapijten in alle soorten en maten en van hoge kwaliteit. 91-77 Sbityenne, Fès.

GOUDEN JOIE-TIP

Mustapha Blaoui

Van kasten tot lampen en wandversieringen: je kijkt je ogen uit in deze fantastische interieurzaak in Marrakech. Vele malen groter dan je op het eerste gezicht denkt. 142, 144 Bab Doukkala, Marrakech.

Deze pagina: Hassan II-moskee in Casablanca. Linkerpagina, rechtsboven: traditionele leerlooierij in de medina van Fès; overig: impressies uit Marrakech, Fès, Meknès en Casablanca.